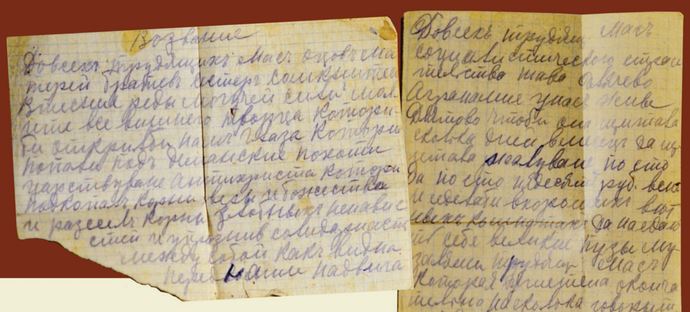

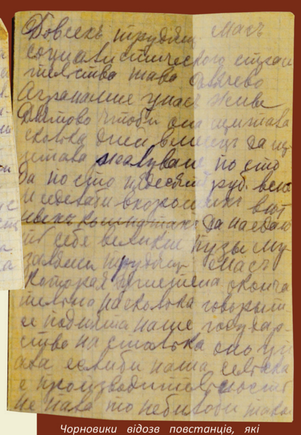

Чорновики відозв повстанців, які були вилучені в одного із керівників повстання – Ксенофонта Шаша

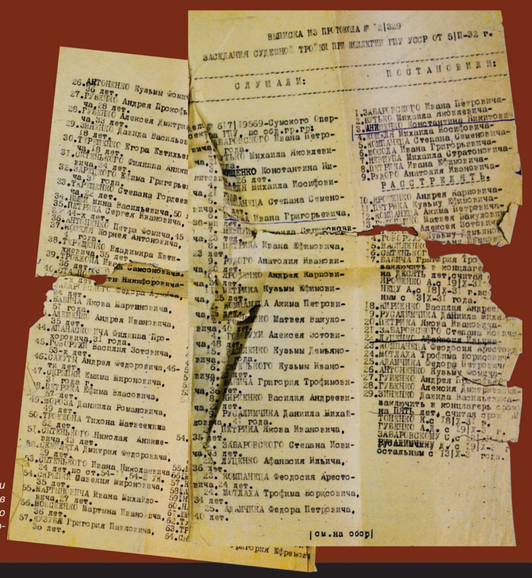

Витяг із протоколу засідання трійки ҐПУ України від 5 лютого 1932 року про засудження керівників і активних учасників повстання «Партії вільного козацтва» у Корюківському та Менському районах (тепер. Чернігівська область)

Збройні повстання на Чернігівщині 1931 року

Повстання Якима Рябченка

Одне з найбільших повстань вибухнуло на Чернігівщині навесні 1931 р. і охопило Городнянський, Ріпкинський, Сновський, Менський та Сосницький райони. Ідейним керівником повсталих був Яким Рябченко. Військове керівництво взяв на себе його брат Трофим, колишній прапорщик царської армії.

Яким Рябченко жив у селі Тупичів Городнянського району. Колишній червоний партизан, він організував комітет бідноти в рідному селі, був головою сільради й начальником повітової міліції. Однак колективізація і масове розкуркулення відкрили йому очі: він побачив, що «власними руками допомагав одягати московське ярмо на свій народ».

Розуміючи, що влада нищить у першу чергу господаря, Рябченко всіляко допомагає односельцям уникнути розкуркулення, висилки, інших репресій. Він виписує в сільраді відповідні довідки, допомагає втікати з Півночі уже висланим.

Навколо Якима збирається чималий гурт, насамперед – міцні господарі Заєць Микола, Філон Андрій, Могилевець Митрофан, багато колишніх «червоних партизанів», чиї сподівання на радянську владу розвіялися вщент.

Зі своїми старими і новими друзями Рябченко сходиться на тому, що воював він за землю, а не за колгоспи, що радянська влада пішла по хибному шляху, колективізація – гірше кріпацтва, а непосильними податками більшовики просто нахабно і безцеремонно ведуть селянина до загибелі. Вони вирішують: треба об'єднатися, виступати на зборах, змінювати жорстоку політику партії на більш прийнятну для селянина-виробника.

Для придушення повстання влада направляє дивізію внутрішніх військ, розпочинаються арешти. 41-річний Рябченко, згадавши бойову юність, втікає до лісу й укріплюється в урочищі Замглаї, де на початку 1920-х діяв легендарний загін Галаки. У Писарівському лісі зібралося 300-400 повстанців. Вони намагалися чітко структуруватися за військовим принципом, розбившись на три роти, по 80 осіб у кожній, і взводи, організували кавалерійський загін із 35 осіб.

Бої між повстанцями і карателями продовжувалися біля трьох тижнів. 16-17 червня 1931 р. повстанці нападають на лісництво, винокурний та лісопильний заводи, здобувши зброю та коней. Зачіпають і дослідну станцію Замглаївської торфорозробки та її міліцейський пост. Ранять голову Солонівської сільради. Планують захопити тюрму в м. Городні.

Вирішальний бій із каральними загонами, направленими із Городні, відбувся 28 червня 1931 р. Погано організованим, здебільшого недосвідченим людям з берданками, обрізами та наганами було важко встояти проти міліцейських кулеметів, та сутичка тривала більше двох годин. Я. Рябченко був тяжко поранений і потрапив у полон, селяни розбіглися.

Дещо пізніше у селі Бурівці Ступак Яків і Бугрим Яків збирають навколо себе 50 осіб, однак їх теж розпорошує міліція. Органи вилучають 62 одиниці вогнепальної зброї та півтори сотні патронів. Невдовзі сам Я. Рябченко та ще 17 повстанців засуджені до розстрілу, кілька десятків відправлені у концтабори і заслання. Загалом було засуджено 174 жителі Чернігівщини.

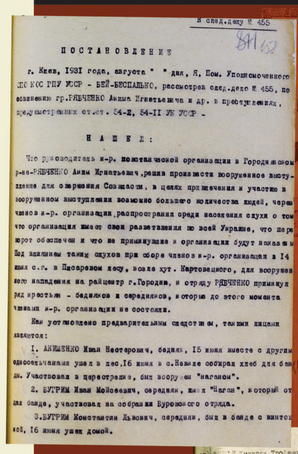

Постанова слідчого у справі Я. Рябченка що до осіб які приєднались до повстання, серпень 1931 р.

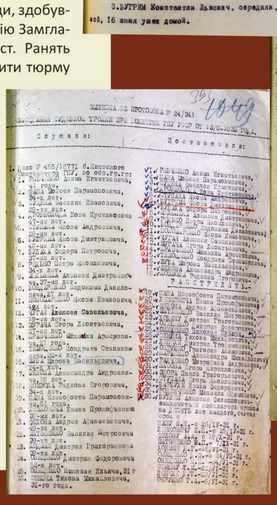

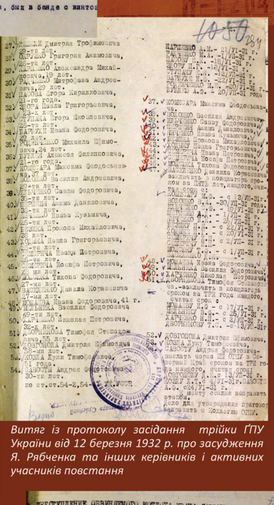

Витяг із протоколу засідання трійки ҐПУ України від 12 березня 1932 р. про засудження Я. Рябченка та інших керівників і активних учасників повстання

«Партія Вільного козацтва» на Корюківщині

У серпні 1931 р. в селах Корюківського та Менського районів Чернігівської області виникла повстанська організація «Партія Вільне козацтво», яка охоплювала біля 200 учасників.

Отаман – Мосол Степан, начальник штабу – Заборовський Іван. В організації виокремився бойовий загін чисельністю 30 осіб. Вони мали на озброєнні гвинтівки російського й іноземного виробництва, мисливські рушниці, обрізи, револьвери, гранати й шаблі.

На підпільних зборах розробили програму організації. Основні положення:

- проголошення єдиної, неподільної, самостійної України;
- незалежна праця й вільна торгівля;
- зрівняння в правах усіх селян і робітників;
- скасування хлібозаготівель;
- повернення землі розкуркуленим;
- створення державного апарату за зразком Запорізької Січі.

Готувалось загальне повстання для захоплення влади на території Корюківського, Сновського, Менського й Березнянського районів, де існували повстанські осередки.

23 вересня 1931 р. на засіданні Сахутівської сільської ради С. Скрипка за дорученням керівників організації повстанців назвав себе представником від тисячі вільних козаків і закликав боротися проти господарсько-політичних кампаній на селі. Він заявив, що на боротьбу з більшовиками вже організовано мільйони людей.

Тоді ж, у вересні 1931 р., у с. Олександрівка Корюківського району повстанці розгромили сільську раду, колгоспні ремонтні майстерні. Повстанці також нападали на окремих радянських активістів.

Учасники організації поширювали відозви від імені «Партії Вільного Козацтва», яка «розбиває кайдани неправди» і владу, котра прирікає людей на голодну смерть.

На придушення повстання були кинуті підрозділи ҐПУ. За участь у повстанні засудили 67 осіб, у тому числі 9 – до вищої міри покарання – розстрілу, із заміною на ув'язнення у концтаборі на 10 років. У жовтні 1931 р. було вилучено 7 гвинтівок, 5 обрізів, 5 револьверів, одну гранату і 200 патронів. Частину зброї повсталим вдалось приховати. Наступного року в одного із учасників повстання Івана Мотлоха під час обшуку виявили ще частину повстанської зброї. Його засудили до 10 років ув'язнення у концтаборі.

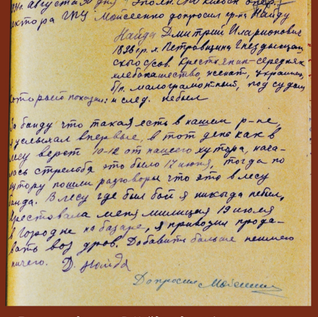

Протокол допиту Д. Найди, одного із селян, арештованих за участь у повстанні. Я. Рябченка. Його «вину» слідчі ГПУ довести не змогли.

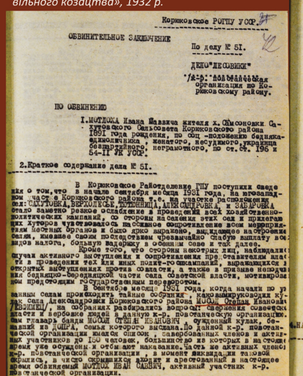

Обвинувальний висновок у справі Івана Мотлоха, учасника повстанської організації «Партія вільного козацтва», 1932 р.

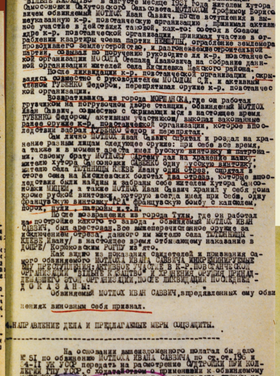

Зброя повстанців Корюківщини, вилучена в І. Мотлоха у 1932 р.

Пам'ятник жертвам голодоморів в м. Мена Чернігівської області

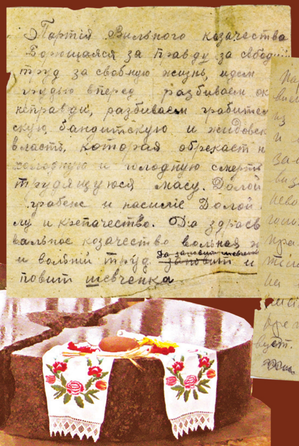

Листівки «Партії вільного козацтва», 1931 р.

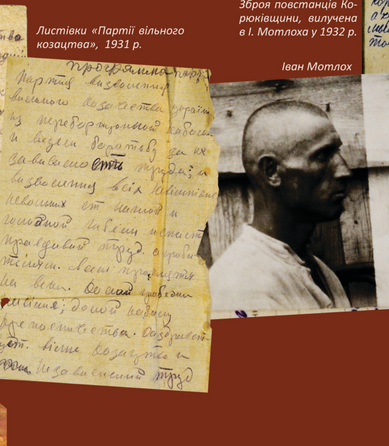
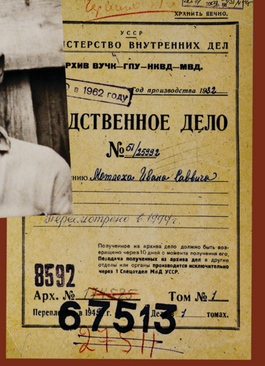
Іван Мотлох